

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО АНІМАЦІЙНО-ГУРТКОВОЇ РОБОТИ МЕТОДАМИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Світлана Колесник¹, Наталія Бєлікова¹

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна, kolesnyk.svitlana@vnu.edu.ua

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-01-17-23>

Анотації

Актуальність. Сучасний освітній простір закладу вищої освіти потребує динамічного використання методів активного навчання, основною метою яких є включення здобувачів освіти в майбутню професійну діяльність, розвиток практичних умінь і навичок, розширення їх автономії й здатності до критичного мислення. Тому пошук різноманітних і, головне, ефективних методів формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи є актуальним у світлі сучасних освітніх тенденцій. **Мета дослідження** – охарактеризувати власну практику застосування активних методів навчання для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи. **Методи дослідження** – аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури, систематизація власного практичного досвіду застосування активних методів навчання в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. **Результати дослідження.** У процесі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи використано традиційні й активні методи навчання: мозковий шторм, метод кейсів, портфоліо, метод проєктування, тренінги. Наведено конкретні приклади їх використання під час опанування навчальних тем «Форми позакласної роботи з фізичної культури», «Сучасні проблеми організації фізичного виховання учнівської молоді у позанавчальний час», «Професійна майстерність керівника гуртка» тощо. Розкрито основні переваги активних методів навчання в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи. **Висновки.** Практичне використання розглянутих активних методів навчання впливає на позитивне формування творчих, креативних і комунікативних здібностей студентів та сприяє побудові освітнього процесу в постійній активній взаємодії здобувачів освіти й викладача. Студент виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає у діалог із викладачем, ефективно комунікує з іншими учасниками освітнього процесу, що сприяє формуванню компетентного випускника, який легко адаптується до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: активні методи навчання, майбутні учителі фізичної культури, готовність до анімаційно-гурткової роботи.

Svitlana Kolesnyk, Natalia Bielikova. Formation of Future Physical Training Teachers' Readiness for Animation and Group Work by Methods of Active Learning. Topicality. The modern educational space of higher education institution requires the dynamic use of active learning methods, the main purpose of which is to include students in future professional activities, development of practical skills, expanding their autonomy and ability to think critically. Therefore, the search for various and, most importantly, effective methods of forming the readiness of future physical training teachers for animation and group work is relevant in light of current educational trends. **The Purpose of the Study** is to characterize our own practice of using active teaching methods to form the readiness of future physical training teachers for animation and group work. **Research Methods:** analysis and generalization of psychological and pedagogical literature, systematization of own practical experience of active teaching methods application in future physical training teachers' professional training. **Results of the Research.** In the process of forming the readiness of future physical training teachers for animation and group work, traditional and active teaching methods were used: brainstorming, case method, portfolio, design method, and pieces of training. Specific examples of their use in mastering the educational topics «Forms of Extracurricular Activities in Physical Training», «Current Problems of Pupils' Physical Training Organizing in Extracurricular Activities», «Professional Skills of the Club's Head», etc. The main advantages of active teaching methods in the future physical training teachers' preparation for animation and group work are revealed. **Conclusions.** The practical use of the considered active teaching methods influences the positive formation of students' creative and communicative abilities and contributes to the construction of the educational process through the constant students and teachers active interaction. The student acts as a «subject» of learning, performs creative tasks, enters into a dialogue with the teacher, and communicates effectively with other participants in the educational process, which contributes to the formation of a competent graduate who easily adapts to the future professional activities.

Key words: active teaching methods, future physical training teachers, readiness for animation, and group work.

Вступ. У сучасних реаліях реформування системи вищої освіти України актуалізуються якісно нові вимоги щодо рівня готовності випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності [3]. У контексті реформування вищої та фахової передвищої освіти наразі актуальним є студентоцентроване навчання, що розглядається як «процес якісної трансформації освітнього середовища для студентів та інших осіб, які навчаються, метою якого є розширення їх автономії й здатності до критичного мислення на основі результативного підходу, що передбачає нові підходи до розробки навчальних програм, викладання та навчання» (Т. Кудрявцева, 2020). Таке бачення вимагає застосування в практиці роботи закладів вищої освіти різноманітних методів навчання, зокрема активних, які б удосконалили освітню діяльність майбутніх фахівців. Тому пошук різноманітних і, головне, ефективних методів формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи є актуальним у світлі сучасних освітніх тенденцій.

Мета дослідження – охарактеризувати власну практику застосування активних методів навчання для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи.

Методи дослідження – аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури, систематизація власного практичного досвіду застосування активних методів навчання в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Результати дослідження. Сучасний освітній простір потребує динамічного використання методів активного навчання, основною метою яких є включення здобувачів освіти в майбутню професійну діяльність, розвиток практичних умінь і навичок.

Слушною є думка Н. Белікової [2] про те, що активні та інтерактивні методи навчання дають змогу моделювати цілісний зміст майбутньої професійної діяльності фахівців. Таке навчання надає нової якості традиційним формам навчально-виховного процесу у вищій школі: відбувається зміщення центру значимості з процесів передачі, переробки та засвоєння інформації на самостійний пошук її студентами й моделювання способів застосування цієї інформації в майбутній професійній діяльності.

Так, у процесі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи ми використовували традиційні та активні методи навчання: мозковий штурм, метод кейсів, портфоліо, метод проектування, тренінги та ін.

Застосування лише традиційних методів навчання, на нашу думку, не дає змоги майбутнім учителям фізичної культури повністю оволодіти професійними компетентностями та якостями. Доцільним вважаємо урізноманітнювати освітній процес активними методами навчання.

Відтак використання активних методів навчання під час підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, як вважає О. Башкір, сприяє активізації пізнавальної діяльності студентства, формуванню в них навичок роботи в команді, ефективному засвоєнню навчального матеріалу, формуванню власної думки, життєвих і професійних навичок, виходу на рівень усвідомленої професійної компетентності [1].

Активні та інтерактивні методи ґрунтуються на діяльності учасників і груповій взаємодії. Вони необхідні для того, щоб порушити монотонність та пожвавити навчальні заняття; сприяти формуванню партнерських відносин; розвивати співпрацю, творчість; забезпечити орієнтацію навчання на практичну професійну діяльність; залучати до співпраці широку аудиторію слухачів.

Науковець Н. Винник [5] звертає увагу на те, що застосування інтерактивних методів навчання в контексті формування готовності вчителів фізичного виховання до спортивно-оздоровчої діяльності в середніх навчальних закладах уможливорює відтворення проблемної ситуації, що дає змогу апробувати в штучно створених умовах вже набутий досвід.

У процесі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи активні методи навчання можуть застосовуватися як самостійно, так і поєднуватися з традиційними методами. Вони забезпечують на практичних заняттях психологічно комфортне середовище для всіх учасників освітнього процесу.

Серед найпоширеніших й ефективних методів навчання є *метод «мозкового штурму»*. Його сутність полягає в тому, що перед студентами ставиться проблема, яка безпосередньо стосується їхньої майбутньої професійної діяльності. Він є методом організації спільної групової та творчої роботи в аудиторії задля підвищення розумової активності студентів і хороших ідей, конструктивних рішень, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Цей метод складається з таких етапів: визначення проблеми, генерація ідей, систематизація та узагальнення і, як результат – прийняття відповідних рішень. Мозковий штурм ми використовуємо під час вивчення теми «Форми

позакласної роботи з фізичної культури». Для кращого засвоєння матеріалу й розуміння майбутньої професійної діяльності студентам пропонується на розгляд, наприклад, таке проблемне питання: «Як зацікавити учнів брати активну участь у позакласних спортивно-масових заходах, систематично відвідувати гуртки / секції з фізичної культури та ін.?». Ця проблема нині актуальна й студентам доведеться з нею зіштовхнутись у своїй майбутній діяльності, оскільки є тенденція низької фізичної активності учнів. Цю тему студенти обговорюють, вносять свої пропозиції щодо покращення її стану, дискутують і спільно обирають кращі варіанти розв'язання проблеми [7]. Отже, ми наближаємо студентів до реалій майбутньої професійної діяльності.

Наступний метод активного навчання, такий як *метод проєктів*, реалізує диференційований, індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи у навчанні. Проєкт може мати дослідницький, пошуковий, творчий (креативний), прогностичний, аналітичний та ігровий характер. Студенти самостійно або групою в невеликій кількості займаються пошуком розв'язання певної проблеми чи завдання. Це може бути розробка різноманітних форм позакласної роботи з використанням анімаційних програм, сценаріїв заходів, моделі організації певного гуртка з фізичної культури, складання відповідної документації його планування та ін. Спочатку студенти займаються пошуком та збором конкретної інформації щодо обраного проєкту, потім відбувається обробка результатів дослідження, унесення власних розроблених матеріалів й оформлення їх належним чином. Завершальним етапом є презентація свого проєкту іншим студентам. Визначається кращий, на думку студентів, проєкт, який буде високо оцінений за проведену роботу. Проєкти, які заслуговують похвали, студенти зможуть реалізувати на практиці за профілем майбутньої професії в закладах загальної середньої освіти, тим самим підкорегувати та вдосконалити свій проєкт.

Відтак під час вивчення дисципліни «Методика анімаційної роботи» кожен зі студентів повинен розробити й представити власну анімаційну програму певного спрямування, наприклад видовищно-розважального, спортивно-оздоровчого чи культурно-пізнавального. Студентам пропонується на вибір обрати певний вид фізичної активності, зокрема фітнес, плавання, волейбол, різноманітні рухливі ігри й ін. Програма має бути орієнтована на учасників певної вікової категорії або будь-якого віку. Це дає змогу закріпити набуті знання під час теоретичного опрацювання у формі зазначених завдань; сприяти розвитку пізнавальних процесів студентів, їх критичному мисленню, сформуванню особистої професійної траєкторії. Виконуючи такі завдання, студенти готуються до організації й проведення різноманітної анімаційно-гурткової роботи в майбутньому.

У процесі навчання також використовуємо *кейс-метод* для успішного розуміння студентами специфіки педагогічних ситуацій, опис яких висвітлює не лише практичну проблему, а й сприяє формуванню умінь їх розв'язання, допомагає їх адаптації до майбутньої професійної діяльності. Студенти аналізують проблеми на базі запропонованих матеріалів (кейса). Розрізняють такі типи кейсів: практичні (відображають реальні життєві ситуації); навчальні (мета – навчання); науково-дослідницькі (орієнтація на проведення дослідної роботи). Наприклад, студентам запропоновано розробити вступну бесіду для учнів свого гуртка, керівником якого вони хотіли б бути. Із цим завданням майбутні вчителі фізичної культури однозначно зіштовхнуться, оскільки кожен із них, організовуючи гурткову роботу, хотітиме залучити якомога більше учнів. Для цього потрібно вміти презентувати діяльність свого гуртка, щоб діти орієнтувалися в тому, як проводитимуть свій час; зацікавити та мотивувати їх до активної участі, наводити переконливі аргументи та ін. Це дасть змогу майбутнім учителям фізичної культури бути морально підготовленим до початкового етапу організації гурткової роботи. Ще однією темою, над якою студенти можуть працювати, обговорювати та аналізувати, є «Сучасні проблеми організації фізичного виховання учнівської молоді у позанавчальний час». Ця тема має більш дослідницький характер. Розгляд її певною мірою допоможе майбутнім учителям фізичної культури ознайомитись із проблемами, які можуть виникнути під час організації анімаційно-гурткової роботи.

Також у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми навчаємо їх складати своє *портфоліо*. Це спосіб фіксування, накопичення, оцінки й самооцінки індивідуальних досягнень за певний проміжок часу [6]. Його ключовий контент – це відобразити все, на що здатний майбутній учитель фізичної культури, організовуючи анімаційно-гурткову роботу. Портфоліо сприяє засвоєнню нових знань, умінь (насамперед творчо опрацювати матеріал), дає змогу встановити рівень готовності самостійно провадити педагогічну діяльність, надає студентам можливість набутти досвід з організації анімаційно-гурткової роботи.

Навчання майбутніх учителів фізичної культури анімаційно-гурткової роботи включає проведення різноманітних *тренінгів*. На думку О. Оніщенко [9], метою тренінгу є набуття його учасниками нових життєвих та професійних навичок (skills), умінь, компетенцій; пошук шляхів розв'язання певних проблем тощо. Проведення тренінгу на тему «Професійна майстерність керівника гуртка» сприяє розвитку професійно важливих якостей майбутніх учителів фізичної культури. Навчальний матеріал тренінгу спрямований на формування позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності, удосконалення набутих знань і навичок, розвиток творчості та креативності й ін.

Реалії сьогодення вимагають широкого використання сучасних *інформаційно-комунікаційних технологій* в освітньому процесі ЗВО.

Ми вважаємо, що активне застосування цих технологій сприяє:

- розкриттю та розвитку індивідуальних здібностей кожного студента;
- активізації пізнавальної діяльності, формуванню пізнавальних здібностей, прагненню до саморозвитку й самовдосконалення;
- розширенню можливостей навчання шляхом постійного оновлення змістового наповнення освітніх компонент та застосування різноманітних форм, видів і способів представлення навчального матеріалу.

Позитивним моментом є те, що освітній процес набуває більшого різноманіття, стає цікавішим для студентів.

У «Концепції Нової української школи» наголошено, що наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти й системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширюють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси [8].

Відтак для оцінювання готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи нами розроблено комп'ютерну програму «КБЖ: педагогічна діагностика готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи». Ця програма містить декілька опитувальних блоків, які дають змогу виявити рівень (низький, середній, високий) готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи за певним критерієм на початку й наприкінці дослідження (рис. 1). Програма орієнтована на оцінку оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями, уміннями та навичками, необхідними для ефективного здійснення анімаційно-гурткової роботи, визначення мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху, комунікативних й організаторських здібностей, творчого потенціалу.

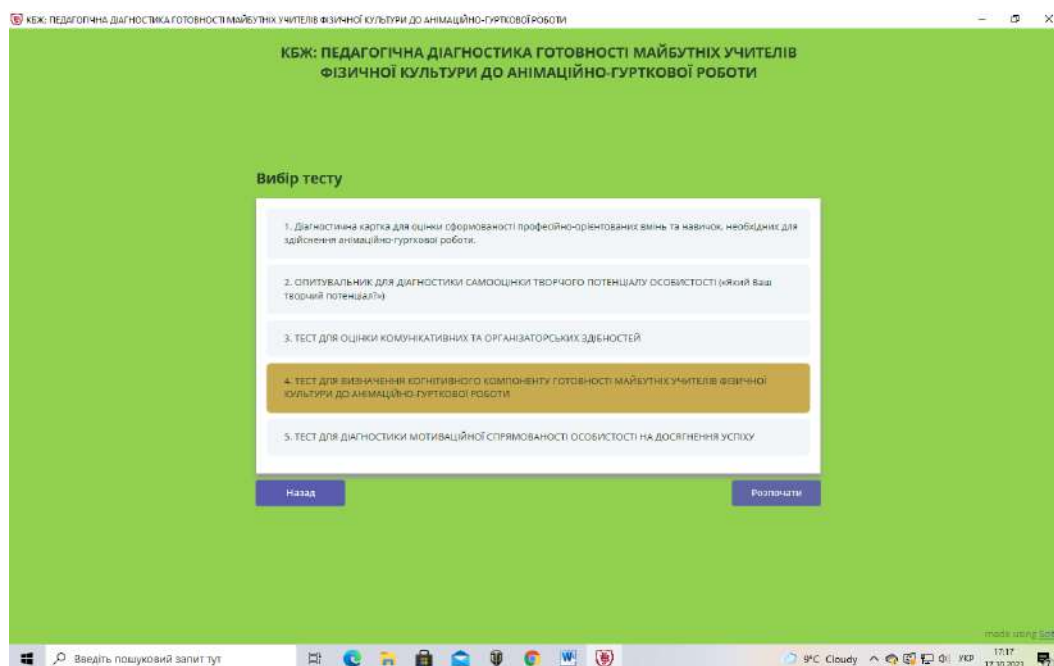

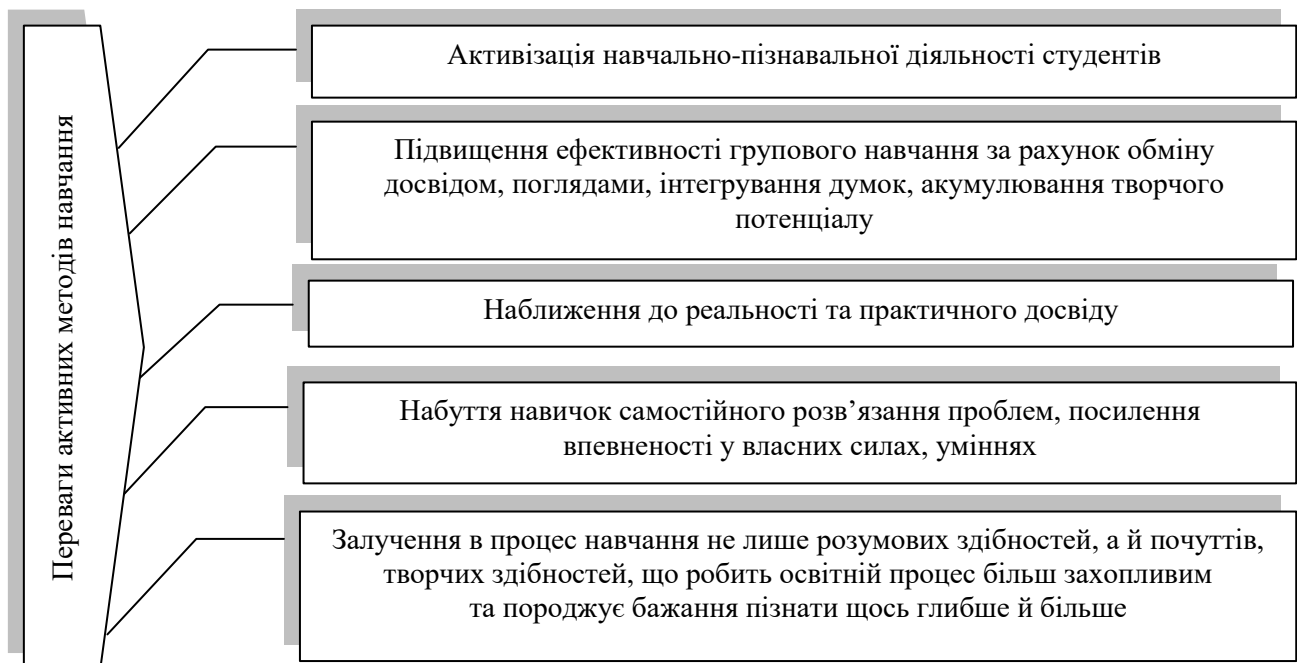
Рис. 1. Вікно вибору тесту

Дискусія. Аналіз літературних джерел виявив [4], що сучасна система підготовки майбутніх учителів фізичної культури має низку недоліків, а реальні результати навчання студентів не завжди відповідають новим вимогам.

Науковець Н. Винник [5] звертає увагу на те, що методи навчання в ЗВО досі є застарілими та не вирізняються високою ефективністю в ракурсі підготовки вчителів фізичного виховання, адже формалізовані й не підживлюють мотивацію до професіоналізму. На переконання вченої, саме реалізація інтерактивних методів навчання в ЗВО сприяє розвитку мотивації до набуття професіоналізму в спортивно-оздоровчій діяльності, розвитку творчості в діяльності; розвитку відповідальності за професію, набуття педагогічних компетенцій, що потрібно в роботі вчителя фізичного виховання.

Використання активних та інтерактивних методів навчання, які донедавна вважались інноваційним підходом, на думку авторів [10], наразі є необхідною умовою підвищення якості освіти. Вони стверджують, що інтерактивне навчання є саме тим засобом, що сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, адже воно ґрунтується на широкому й комплексному використанні дидактичних та організаційно-управлінських засобів. Відповідно, таке поєднання дає змогу не лише забезпечувати високий рівень засвоєння матеріалу, але також підвищує практичну орієнтованість освітнього процесу.

Проведений аналіз поняття «активні методи навчання» уможливив виокремлення таких його змістових характеристик: високий ступінь включення студентів у процес навчання; «вимушена активність» – примусова активізація мислення та діяльності студентів; підвищене емоційне включення студентів і творчий характер занять; колективне формування зусиль, інтенсифікація процесу навчання [2]. Використання активних методів навчання припускає виконання викладачем таких завдань: формування в студентів навичок продуктивного спілкування в умовах навчального процесу, тією чи іншою мірою наближених до реальних умов; розвиток уміння аргументувати свою думку, чітко формулювати і ясно викладати свої думки; розвиток у студентів здатності аналізувати складні ситуації, виділяти головні та другорядні причини їх виникнення, знаходити засоби й способи їх вирішення. Основні переваги активних методів навчання в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи розкрито на рис. 2.

Рис. 2. Основні переваги активних методів навчання в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень, вважаємо, що питання формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи потребує більш

глибокого дослідження в контексті реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО.

Висновки. Використання активних методів навчання в освітньому процесі дає змогу прослідкувати динаміку стосовно рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи. Зі свого боку, практичне використання розглянутих нами активних методів навчання впливає на позитивне формування творчих, креативних і комунікативних здібностей студентів та сприяє побудові освітнього процесу в постійній активній взаємодії здобувачів освіти й викладача. Студент виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог із викладачем, ефективно комунікує з іншими учасниками освітнього процесу, що сприяє формуванню компетентного випускника, який легко адаптується до майбутньої професійної діяльності.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні різних форм позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти в контексті формування їх готовності до анімаційно-гурткової роботи.

Джерела та література

1. Башкір О. І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка та психологія: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 60. С. 33–44.
2. Белікова Н. О. З досвіду використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 37. С. 348–353.
3. Белікова Н., Подубінська С. Сучасний стан організації позакласної роботи з фізичної культури. *Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 14. С. 15–19.
4. Бріжата І. А. Підготовка фахівців фізичної культури і спорту як педагогічна система. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2016. № 136. С. 23–26.
5. Винник Н. М. Використання інтерактивних технологій при формуванні готовності вчителів фізичного виховання до спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 1 (38). С. 76–79.
6. Дзюбенко І. Формування компетентності студентів ВНЗ методами активного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2017. Вип. 56. С. 14–20.
7. Колесник С. В. Структурний аналіз моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. № 9 (140). 2021. С. 69–75.
8. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczija.pdf>
9. Оніщенко О. В. Тренінг як інноваційна методика навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. *Вісник № 132. Серія: Педагогічні науки*. 2015. С. 106–109.
10. Сагер Л. Ю., Сигида Л. О., Колесник А. А. Інтерактивні методи навчання як інструмент маркетингу освітніх послуг. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2018. № 4. С. 13–24.

References

1. Bashkir, O. I. (2018). Aktyvni j interaktyvni metody navchannya u vyshnij shkoli. *Pedagogika ta psykologiya: zbirnyk naukovyx pracz*, vyp. 60, 33–44.
2. Byelikova, N. O. (2014). Z dosvidu vykorystannya interaktyvnyx metodiv navchannya u profesijnij pidgotovci majbutnix faxivciv z fizychnogo vuxovannya ta sportu. *Suchasni informacijni texnologiyi ta innovacijni metodyky navchannya v pidgotovci faxivciv: metodologiya, teoriya, dosvid, problemy: zb. nauk. pr.*, vyp. 37, 348–353.
3. Byelikova, N., Podubinska, S. (2019). Suchasnyj stan organizaciyi pozaklasnoyi roboty z fizychnoyi kultury. *Visnyk Kamyanecz-Podilskogo universytetu imeni Ivana Ogiyenka. Fizychno vuxovannya, sport i zdorovya lyudyny*, vyp. 14, 15–19.
4. Brizhata, I. A. (2016). Pidgotovka faxivciv fizychnoyi kultury i sportu yak pedagogichna systema. *Visnyk Chernigivskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky. Fizychno vyhovannya ta sport*, 136, 23–26.
5. Vynnyk, N. M. (2016). Vykorystannya interaktyvnyx texnologij pry formuvanni gotovnosti vchyteliv fizychnogo vuxovannya do sportyvno-ozdorovchoyi diyal'nosti u serednix navchalnyx zakladax. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu. seriya: «Pedagogika. Socialna robota»*, vyp. 1 (38), 76–79.

6. Dzyubenko, I. (2017). Formuvannya kompetentnosti studentiv VNZ metodamy aktyvnogo navchannya. *Psyholoho-pedagogichni problemy silskoyi shkoly*, vyp. 56, 14–20.
7. Kolesnyk, S. V. (2021). Strukturnyj analiz modeli formuvannya gotovnosti majbutnix uchyteliv fizychnoyi kultury do animacijno-gurtkovoyi roboty. *Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seriya 15. Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoyi kultury (fizychna kultura i sport)*, 9, (140), 69–75.
8. Nova ukrayinska shkola: Konceptualni zasady reformuvannya serednoyi shkoly. Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/koncepciya.pdf>
9. Onishhenko, O. V. (2015). Trening yak innovacijna metodyka navchannya v systemi pislyadyplomnoyi pedagogichnoyi osvity. *Visnyk 132. Seriya: Pedagogichni nauky*, 106–109.
10. Sager, L. Yu., Sygyda, L. O., Kolesnyk, A. A. (2018). Interaktyvni metody navchannya yak instrument marketingu osvithnix poslug. *Visnyk Sumskogo derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomika»*, 4, 13–24.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2022 р.